

Ο διηγηματογράφος – μυθοπλάστης Χάρης Μεττής και το πρόσφατο έργο του « Ο Αρχιμανδρίτης Ήμαρτον», της Αναστασίας Παγανού, Φιλολόγου.

Λαμβάνοντας υπόψη τις σπουδές και την επαγγελματική πορεία του Χάρη Μεττή καταλαβαίνουμε πως πρόκειται για άνθρωπο με έντονη συγγραφική δραστηριότητα και αφηγηματική δράση. Καθώς διατελεί μάλιστα Διευθυντής Γραφείου Παιδείας, Τύπου και Πληροφοριών της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Θυατείρων και Μεγάλης Βρετανίας, φέρει έντονα - με σεμνότητα παράλληλα, εκείνη που αρμόζει σε καταξιωμένους ανθρώπους - το γλωσσικό και υφολογικό «χρώμα» της εκκλησιαστικής και ευρύτερα θεολογικής πραγματικότητας.

Ο πολυγραφότατος Χάρης Μεττής έχοντας στο ενεργητικό του μια μεγάλη πεζογραφική και ταυτόχρονα λυρική «τράπεζα» αφηγήσεων – κι αποτελώντας ταυτόχρονα κληρονομιά και παρακαταθήκη για μας και τους μεταγενέστερούς μας - ξεκινώ να καταγράψω τα εξής έργα: **«Ο Αρχιμανδρίτης Ήμαρτον»**, για το οποίο και παρουσιάζω την προσωπική μου εκτίμηση, **«Ιστορίες αληθινές με ψευδώνυμα»**, **«Η Εκκένωση»**, **«Ο Δίπλαρος»**, **«Ο Βασίλης ο Μπόλικος»**, **«Θεοχάρης ο Σωζόμενος»**, **«Το φίμωτρο»**. Αφήνοντας έξω από την καταγραφή μου όλα εκείνα τα άρθρα και τις μελέτες, αλλά και τα αυτοτελή βιβλία, τα οποία συνέγραψε και συγγράφει με ιδιαίτερο ζήλο ο Χάρης Μεττής, εκ των οποίων το πιο γνωστό είναι «Οι ρίζες του Παροικιακού Ελληνισμού της Μεγάλης Βρετανίας».

« Ο Αρχιμανδρίτης Ήμαρτον» αποτελεί ένα δημιούργημα που το διαπνέει μυθοπλασία, λυρικήτητα, κι έντονο πνεύμα νουθεσίας, όλα αυτά όμως αναμειγμένα με την πραγματικότητα, την καθημερινή - πεζή χωρίς ίχνος ωραιοποίησης, με την ρεαλιστική μορφή έκφρασης, μα και με την απτή και συνάμα βιωματική εμπειρία, εκείνη που δεν έχει χρόνο να συγχωρήσει λάθη, παραλείψεις ή λανθασμένες επιλογές και

να προλάβει το μοιραίο – αναπότρεπτο γεγονός, την ειμαρμένη, όπως έχει επικρατήσει να λέγεται.

Οι οκτώ υποενότητες που συγκροτούν το συγκεκριμένο έργο αποδεικνύουν περίτρανα τον παραπάνω ισχυρισμό. Όλες «Η άγλυκη ζάχαρη», «Το κλειδί του γούμενου», «Το αρμόνιο του Παντελή». «Το σύνδρομο του Λαζάρου», «Ο Αρχιμανδρίτης Θωμάς Ήμαρτον», «Ο νεωκόρος Νικόλας ο Κρητικός», «Ο Χρύσανθος Χαρίτου ο Χίχης», «ο Χαμπής ο Γύπαρος» παρουσιάζουν την καθημερινή κι ανθρώπινη πλευρά της ζωής, χωρίς ωραιοποιήσεις και εκφραστικούς βερμπαλισμούς. Αντιθέτως, απεικονίζουν την απτή πραγματικότητα των απλών ανθρώπων, όποιας κοινωνικής, πολιτικής ή οικονομικής «σταθεράς» υπηρετούν ή στοχεύουν να υπηρετήσουν. Είναι ουσιαστικά η σκιαγράφηση της ίδιας της ζωής με τα προβλήματά της, τα διλήμματά της και προπαντός με τα λάθη της, άλλοτε μικρά κι άλλοτε μεγάλα, άλλοτε αναίμακτα κι άλλοτε ανεπανόρθωτα.

Και η ονομασία των ενοτήτων βεβαίως δεν είναι τυχαία επιλογή του διηγηματογράφου. Μην παραλειφθεί πως η καθεμία χωριστά φέρει και δεύτερο τίτλο με τη μορφή λαϊκής παροιμίας – αυτό κι αν καταδεικνύει τη βιωματική και καθημερινή μορφή του έργου τόσο ως προς την έκφραση όσο κι ως προς το περιεχόμενο.

Ξεκινώντας από την έκφραση μπορούμε να ισχυριστούμε πως είναι η απλή, καθημερινή γλωσσική έκφραση του απλού ανθρώπου, του εργαζόμενου, του βιοπαλαιστή. Ο αφηγητής όμως διανθίζει την εκφραστική του έμπνευση ορμώμενος από τις λαϊκές παροιμίες, τα αποφθέγματα και την εκκλησιαστική λόγια γλώσσα. Και αυτόματα – ανάλογα με το τι «χρώμα» θέλει να προσδώσει στην έκφρασή του – συμπαρασύρει το ύφος, το οποίο ουσιαστικά **μετουσιώνει και ενσαρκώνει** αυτή τη «χρωματική» συνύπαρξη γλώσσας και ύφους.

Συγκεκριμένα, πρόκειται για μια ποιητική - λυρική και πεζολογική ταυτόχρονα γλωσσική έκφραση, που θυμίζει μάλιστα έντονα την εκφραστική τεχνοτροπία του Ομήρου. Για να γίνει κατανοητός ο ισχυρισμός αυτός, ας θυμηθούμε την ποιητική έκφραση

του Ομήρου, ο οποίος σε κάθε σχεδόν στίχο ή ημιστίχιο αναφερόμενος σε πρόσωπα είτε θεών είτε θνητών, προσφωνεί τα πρόσωπα με ολόκληρο το όνομα, το πατρώνυμο, το τοπωνύμιο, αλλά και τον επιθετικό προσδιορισμό που εκείνος επιλέγει – κάτι σαν το λαϊκό παρατσούκλι – τακτική που ο αφηγητής εφαρμόζει στο διήγημά του. Η ύπαρξη μάλιστα επιθετικών προσδιορισμών στον «Αρχιμανδρίτης Ήμαρτον» είναι έντονη, χωρίς όμως να έχει σκοπό ο αφηγητής να προσδώσει χάρη και ομορφιά στα πρόσωπα, αλλά στοχεύοντας κυρίως στο να τα αναδείξει, έτσι όπως οι καταστάσεις, οι επιλογές και η μοίρα κάθε φορά ορίζει. Κι αυτή με τη σειρά της η γλωσσική επιλογή του γράφοντος σκιαγραφεί τα πρόσωπα χωρίς να διαφαίνεται πως στιγματίζονται από τους επιθετικούς προσδιορισμούς ή κατηγορηματικούς ακόμα. Και χωρίς μάλιστα να παρασύρει τον αναγνώστη να χαρακτηρίσει ομοιοτρόπως και να αξιολογήσει τα πρόσωπα. Αν και είναι επιβλητική η εκφραστική «απόλαυση», δεν όμως και επιβεβλημένη.

Εκείνο μάλιστα που προσιδιάζει την εκφραστική, αλλά και υφολογική τεχνοτροπία του Ομήρου – γιατί τελικά γλώσσα και ύφος αποτελούν ενιαίο σύμπλεγμα, που το ένα συμπληρώνει και ολοκληρώνει το άλλο - είναι **οι διάλογοι**, οι ζωντανοί, οι απροκάλυπτες από εκφραστικούς «καθωσπρεπισμούς» φυσικές συζητήσεις κι απαλλαγμένες από κάθε εξεζητημένη και έντεχνη λογοτεχνική επιρροή και καλλιτέπεια. Μέσα από τους διαλόγους όμως - που ο διηγηματογράφος μας πολύ συχνά χρησιμοποιεί - εκείνα που αναδεικνύονται και «εξυψώνονται» είναι **τα πρόσωπα** – οι πρωταγωνιστές, οι δευτεραγωνιστές, κι όλα εκείνα που είτε άμεσα είτε έμμεσα, λαμβάνουν ενεργό συμμετοχή στην υπόθεση και στα δρώμενα. Ακόμη, και τα βουβά πρόσωπα λαμβάνουν με τη σιωπή τους ή με τον εσωτερικό τους διαλογισμό (μονόλογο), ενεργό συμμετοχή στην εξέλιξη της δράσης, προσδίδοντας στην αφήγηση μια ξεχωριστή αξία και μετατρέποντάς την (την αφήγηση)σε «ρέουσα» αφήγηση, ευθύγραμμη, ακόμη κι όταν αυτή χαρακτηρίζεται από αναχρονίες (πρόδρομες ή ανάδρομες αφηγήσεις και εγκιβωτισμούς) . Κι αυτή η «ρέουσα» αφήγηση με τη σειρά της «ξετυλίγει» αβίαστα και αρμονικά, σχεδόν ρυθμικά την ιστορία με τις όποιες εξελίξεις τις οποίες πολύ

εύστοχα υπηρετούν οι αναχρονισμοί και συγκεκριμένα οι εγκιβωτισμοί. Αφήγηση λοιπόν μέσα στην αφήγηση, συνηθίζει να προβάλλει ο Χάρης Μεττής, που στην αφηγηματολογία, η αφηγηματική αυτή τεχνική δραματοποιεί ακόμη περισσότερο τα πρόσωπα, αλλά και τις καταστάσεις ταυτόχρονα, συμβάλλοντας έτσι ενεργά και «δραστικά» στην ίδια την αφήγηση και την εκφραστική λειτουργία.

Η εναλλαγή διαλόγου – μονολόγου – εγκιβωτισμού – ευθύγραμμης αφήγησης – πρόδρομων – ανάδρομων αφηγήσεων αποτελεί για το συγγραφέα του έργου τη **«μαγιά» της ποιητικής απόδοσης και ολοκλήρωσης** που συμπληρώνει την άλλη «μαγιά» την κύρια, που δεν είναι άλλη από την ίδια την ιστορία, το μύθο (**η αλήθεια άλλοτε προσωποποιημένη κι άλλοτε όχι**). Αυτή στοχεύει να αναδείξει και να προβάλλει. Την μυθοπλασία, την εικόνα της ίδιας της ζωής, της πραγματικότητας, που δεν ξέρουμε κι εμείς οι ίδιοι πολλές φορές πότε είναι η σντικειμενική, η «γυμνή», απτή πραγματικότητα και πότε είναι η άλλη, εκείνη που μας εξαπατά, η «νοθευμένη», η εμπλουτισμένη με ό,τι θα θέλαμε ή δεν θα θέλαμε να είχαμε. Και θεωρώ πως αυτή η διαπίστωση είναι εμφανής μέσα στο έργο «Ο Αρχιμανδρίτης Ήμαρτον».

Ο μυθοπλάστης Χάρης Μεττής **ηθογραφεί εις βάθος** τους χαρακτήρες του έργου του χωρίς να τους ψυχογραφεί φανερά, με αυτοσκοπό την λεπτομερή και προκαθορισμένη ψυχογράφηση, αλλά μέσα από την ίδια την εξιστόρηση, την αφηγηματική τεχνοτροπία και τεχνογνωσία του, καταφέρνει να παρουσιάζει τους χαρακτήρες, ως ένας ηθογράφος γνήσιος. Οι ίδιες οι πράξεις των προσώπων και τα κατορθώματά τους είναι που προκαλούν στον αφηγητή μας την ανάγκη να παραθέτει με λεκτική σχολαστικότητα και με το ανάλογο ύφος κάθε φορά, τους χαρακτηρισμούς των ηρώων του, που δεν βγαίνουν όμως μέσα από τη διάθεσή του να χαρακτηρίσει, αλλά να τους «αποκαλύψει» σε όλο το φάσμα και το εύρος της δράσης τους, δραματοποιώντας όλο και περισσότερο πρόσωπα και καταστάσεις. Με λίγα λόγια, ο μυθοπλάστης Χάρης Μεττής δεν πλάθει χαρακτήρες εκ των προτέρων. **Πλάθει το πλαίσιο δράσης, την πλοκή του μύθου μέσα από τον οποίο βγαίνουν νικητές ή ηττημένοι οι χαρακτήρες του κάθε φορά.**

Η γνησιότητα των χαρακτήρων του έγκειται στη γνησιότητα της λαϊκής, απλής δημοτικής γλώσσας, χωρίς όμως να είναι «απογυμνωμένη» από τη λόγια, επιτηδευμένη γλωσσική έκφραση . Η περιπέουσα άλλωστε εκκλησιαστική και ευρύτερα θεολογική ατμόσφαιρα προσδίδει με τη σειρά της κύρος και αξία στη λογοτεχνική απόδοση του έργου, που δεν κουράζουν ούτε και υποβιβάζουν το γνήσιο λόγο και την αυθεντικότητά του. Δεν υπάρχει λοιπόν καμιά προσπάθεια του γράφοντος να «πλαστικοποιήσει» το λόγο, μετατρέποντάς τον σε ένα επιτηδευμένο λογοτέχνημα που βρίθει λόγιων και αρχαιοπρεπών γλωσσικών συνόλων. Περισσότερο είναι το ύφος που φέρει έναν τόνο «μυσταγωγίας» στην ποιητική έκφραση και δημιουργία, απορρέοντας από τη γενικότερη αναφορά σε ονόματα και πρόσωπα της εκκλησίας, του θεολογικού κόσμου και της ευρύτερης μοναστικής ζωής.

Το ύφος μάλιστα είναι ανάλογο της τάσης του συγγραφέα να τονίσει ή μάλλον να υπερτονίσει πως όποια κι αν είναι η ιδιότητα του ανθρώπου – αμόρφωτου, ταπεινού αγρότη και βιοπαλαιστή, μέχρι και εγγράμματος, σπουδαίου επιστήμονα κι εξέχουσας προσωπικότητας λόγιου κοινωνικής ή μοναστικής ζωής – εκείνο που έχει τελικά σημασία δεν είναι η στιγμιαία, παροδική, εφήμερη ευτυχία και ευημερία, αλλά η μόνιμη, σταθερή και παντοτινή, που συνοδεύει τον άνθρωπο σε όλο το φάσμα της ζωής του, τον διαφοροποιεί από τη μάζα, τον καταξιώνει και τον επιβραβεύει, όχι με τα πλούτη και τα υλικά αγαθά, αλλά **με την ψυχική ολοκλήρωση, την ηθική ανάταση, εκείνη που πασχίζει ο σύγχρονος άνθρωπος να κατακτήσει και να μετουσιώσει σε αξία πραγματική και ουσία ζωής.**

Μα πού βρίσκει τελικά ο ήρωας του μυθοπλάστη Χ. Μεττή την πραγματική ευτυχία και ουσία της ζωής ; Δεν μπορεί κανείς με βεβαιότητα να πει κάτι το συγκεκριμένο απορρίπτοντας ή υπερτιμώντας ταυτόχρονα καταστάσεις, επιλογές, ή και επιθυμίες ακόμα. Αυτό που είναι πάντως ολοφάνερο είναι πως όποια κι αν είναι τα κίνητρα, όποια κι αν είναι η τελική επιλογή ή απόρριψη αντίστοιχα, αυτό που μένει είναι **η ηθική ολοκλήρωση του ανθρώπου που βίωσε**

την όλη διαδικασία, έμαθε, κατανόησε, αφουγκράστηκε ή σκόπιμα, αλλά ακόμη και άθελά του παρέλειψε.

Και το αποτέλεσμα είναι η ειμαρμένη, που τελικά – όπως καταλαβαίνουμε – ένα μερίδιο ευθύνης γι' αυτήν φέρουμε εμείς οι ίδιοι. Έτσι λοιπόν και οι ήρωες του Χάρη Μεττή, αφού έμαθαν, κατανόησαν, αφουγκράστηκαν ή απέρριψαν ή ακόμη παρέλειψαν να αφουγκραστούν σημάδια – οιωνούς, είναι **πρόσωπα τραγικά.** Πρόσωπα που κατά ένα μεγάλο μέρος είναι οι ίδιοι υπαίτιοι της μοίρας τους, της εξέλιξης και της τροπής που πήρε η ζωή τους. Ήρωες από κάθε κοινωνικό, πολιτικό, ή ακόμη και μορφωτικό επίπεδο, από οποιαδήποτε θέση την οποία κλήθηκαν να υπηρετήσουν και να διακριθούν σε αυτήν.

Κι αυτή η τραγικότητα δεν φαίνεται να «πνίγει» και να καταδυναστεύει τα πρόσωπα – ήρωες του «Ο Αρχιμανδρίτης Ήμαρτον». Αντίθετα, με τρόπο ιδιαίτερα, εκφραστικά τουλάχιστον, «χαριτωμένο» και αλληγορικό, παρουσιάζεται η τραγικότητα των ηρώων την οποία βιώνουν σε όλο της το φάσμα, άλλοτε σιωπηλά και σχεδόν «αθόρυβα», κι άλλοτε δυναμικά με έντονες εκκρήξεις πανικού και ψυχικής τελμάτωσης. Ο αλληγορικός τρόπος είναι που χαρακτηρίζει όλο το συγκεκριμένο διήγημα και σε συνδυασμό με το μύθο, το διήγημα κρατά αμείωτο το ενδιαφέρον του αναγνώστη από την αρχή ως το τέλος της εξιστόρησης. Και ο διηγηματογράφος, κατά τη γνώμη μου, το πετυχαίνει και με το παραπάνω. Έχοντας μαλιστα το χάρισμα του μυθοπλάστη – αφηγητή που ξέρει πολύ καλά πότε είναι η κατάλληλη στιγμή κατά την οποία είτε πρέπει να αναλύσει και να επεκταθεί σε λεπτομέρειες είτε να αποδώσει λακωνικά τα δρώμενα.

Και δεν λείπει ο διδακτικός – συμβουλευτικός τόνος (χωρίς αυτό να αποτελεί αυτοσκοπός) που παίρνει τη μορφή μηνύματος, το οποίο άλλοτε είναι ηθικού ή ηθικοπλαστικού περιεχομένου, κι άλλοτε καθαρά κοινωνικού με διαστάσεις πολιτικές ή ακόμη και κοινωνικοανατρεπτικές, όσο βέβαια επιτρέπει η φιλοσοφική και κοινωνική αντίληψη του διηγηματογράφου Χάρη Μεττή. Εξάλλου, σκοπός του δεν είναι να διαπνέει το έργο του η ανατρεπτικότητα πολιτικών και κοινωνικών καταστάσεων, αλλά να γίνει

κατανοητό και αποδεκτό το λαϊκό αίσθημα, η αντίληψη της ψυχής του λαού, ο οποίος δοκιμάστηκε και δοκιμάζεται καθημερινά, αντιμετωπίζοντας προβλήματα κοινωνικής ένδειας και εκμετάλλευσης σε σημείο τέτοιο, που καταντά δυστυχώς θύμα της εξαθλίωσης και του εξευτελισμού.

Σκοπός του συγγραφέα – μυθοπλάστη - ηθογράφου – αναλυτή – αφηγητή Χάρη Μεττή είναι να τέρψει την ψυχή του αναγνώστη και ταυτόχρονα να παραδειγματίσει με τρόπο που δεν αποτελεί «κήρυγμα», αλλά στάση ζωής. Τα ίδια τα βιώματα των ηρώων του ενσαρκώνουν επιτυχώς το σκοπό του χωρίς κάποια δόση υπερβολής. Βιώματα, τα οποία αποτελούν την πραγματικότητα του χθες, του σήμερα και του αύριο και που δεν απέχουν πολύ από την καθημερινότητα του καθενός μας.

Παγανού Αναστασία, Φιλολόγος